

Висновки. Отже, робота над словом із дітьми дошкільного віку ДНЗ, повинна спрямовуватися не тільки на розширення активного словника, але і на формування умінь дітей задумуватися над смыслом слова і свідомо використовувати лексичні засоби в самостійних висловлюваннях, стає підґрунтям, на якому будуватиметься подальше засвоєння мови і розвитку мовлення в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Развитие речи и мышления // Собр. соч.: В 6 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т.3.– С. 254-273.
2. Выготский Л.С. Экспериментальное исследование развития понятий // Собр. соч.: В 6 т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 2.– С. 23-80.
3. Гридина Т.А. Онтолингвистика. Язык а зеркале детской речи: учебное пособие. – М., 2006.
4. Запорожец А.В. Роль элементов практики в схеме порождения речи в развитии мышления у детей // Изб. психол. произв.: В 2т. – СПб.: Питер, – Т.1. – С. 155-176.
5. Калмикова Л.О. Розвиток значення слів і смислу слів в онтогенезі // Зб. наук. пр. ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка – К.: АПН України, 2003. -Т.V. – Ч.1. – С. 96-104.
6. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – К.: Академія, 1999. – 288 с.
7. Павлов И.П. Полное собрание сочинений. М.-Л., 1951. – Т. 3. – В кн. 2. – С. 345.
8. Плотникова С.В. Лексикон ребёнка: закономерности овладения словарём и методика его развития: учебное пособие. – Екатеринбург, 2007.
9. Смага А.А. Развитие лексической стороны речи дошкольников // Актуальные проблемы развития речи и лингвистического образования детей. Сборник научных статей. – Орёл: Издательство Орловского государственного университета, ООО Полиграфическая фирма «Картуш», 2006. – 384 с.
10. Ушинский К.Д. Рідне слово // Вибр. пед. тв.: У 2т. – К.: Рад. шк., 1980. – Т.1. – 488 с.

УДК 81'23

МОВЛЕННЄВІ СТИЛІ У НОВІЙ ПАРАДИГМІ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОГО ЗНАННЯ

Лариса Засєкіна
(Луцьк, Україна)

У статті висвітлено результати комплексного вивчення мовленнєвих стилів особистості. Теоретична операціоналізація поняття мовленнєвого стилю здійснюється з позиції соціального конструкціонізму, відповідно до якого мовленнєві стилі співрозмовників творять їхню міжособистісну взаємодію. Результати емпіричного вивчення дали змогу встановити такі мовленнєві стилі, як «усвідомленість-автоматизованість», «зосередженість на новій/відомій інформації», «слабкість/сила зв'язності мовлення».

Ключові слова: мовленнєвий стиль, соціальний конструкціонізм, усвідомленість/автоматизованість мовлення, зосередженість на новій/відомій інформації, слабкість/сила зв'язності мовлення.

В статті отображені результати комплексного изучения речевих стилей личности. Теоретическое осмысление понятия речевых стилей осуществляется с позиции социального конструкционизма, согласно которому речевые стили собеседников создают их межличностное взаимодействие. Результаты эмпирического исследования позволили выявить такие речевые стили, как осознанность/автоматичность речи, концентрация на новой/известной информации, слабость/сила связности речи.

Ключевые слова: речевой стиль, соціальний конструкціонізм, осознанность/автоматичность речи, концентрация на новой/известной информации, слабость/сила связности речи.

The results of complex research of personality's speech styles are highlighted in the article. Theoretical study of speech styles is based on the perspective of social constructionism. From the perspective speech styles construct interaction. The results of empirical study allow revealing different speech styles: conscious/automatic speech, concentration on new/old information, weakness/strength of speech cohesion.

Key words: speech style, social constructionism, conscious/automatic speech, concentration on new/old information, weakness/strength of speech cohesion.

Постановка проблеми. Значущість мови у життєздійсненні окремої особистості і суспільства в цілому дедалі глибше переосмислюється на сучасному етапі розвитку наукової думки. Можна із впевненістю сказати, що основоположник культурно-історичної теорії Л.С. Виготський завбачливо спрогнозував значущість семіотичних організмів у накопиченні і передачі досвіду від покоління до покоління у розвиткові спільнот, а також основоположну їх роль у філо-, онто- і актуалгенезі людини. З цієї позиції доволі правдоподібною виглядає метафора К. Келлі, яка презентує символ попереднього століття як розщеплене атомне ядро, а ХХІ століття як децентралізовану сітку зв'язків між різними фрагментами дійсності, науковим галузями, спільнотами та окремими особистостями. Саме така сітка представляє непохитну інтеракцію різних суб'єктів, яка значною мірою збагачується бурхливим розвитком інформаційних технологій, що долають час і простір у встановленні комунікації. Водночас, не слід забувати, що основою таких конекцій у сітці є знаки і їх значення, які найповнішою мірою відображені на рівні суспільства у мові, а на рівні особистості – у мовленні. Це зумовлює **актуальність** і вагому значущість сучасних психолінгвістичних досліджень у царині мови національно-культурної спільноти та мовлення індивідуально неповторної особистості.

Аналіз досліджень з цієї проблеми. Парадигма соціального конструкціонізму, яка кардинально змінила тлумачення соціальної і індивідуальної реальності, запропонувала нову епістемологію у вивченні мови і мовлення. З позиції соціального конструкціонізму особистість і соціум не є апріорними категоріями, натомість є інтерактивними конструктами, що творяться актуальними соціальними дискурсивними практиками, реальною комунікативною взаємодією. Як справедливо зазначає А.А.Брудний, «на

авансцену комунікації завжди потрапляє головне – взаємоспрямований зв'язок суб'єктів» [3, с.163]. Відтак, парадигма соціального конструкціонізму або дискурсивна парадигма знаменує собою «поворот до мови», який у межах психолінгвістики реалізується у таких провідних аспектах. По-перше, навколишня дійсність не є апріорно існуючою і незалежною, вона опосередкована мовою як провідним засобом досягнення соціального консенсусу між людьми. По-друге, мовлення визначається як індивідуально-психологічними особливостями людини, зокрема здатністю до інтеріоризації мовних форм, так і особливостями соціальної взаємодії, за словами Г.М.Андрєєвої, «семантика походить від соціальної прагматики» [1, с. 155]. Водночас слід пам'ятати, що і саме мовлення конструює цю соціальну взаємодію, і задає вектор міжособистісних відносин.

Таким чином, соціальний конструкціонізм, родоначальник дискурсивної парадигми, надає провідної ролі мові і мовленню як засобу соціального консенсусу у суспільстві між людьми. При цьому соціальний консенсус визначається як існування конвенційних значень – певних домовленостей про те, як інтерпретувати події навколишнього світу [5]. У низці праць також зазначається, що соціальний конструкціонізм як фундатор нарративного підходу знаменує перехід від експериментального, природничо-наукового до гуманітарного способу дослідження мови і мовлення [1; 8]. Відтак, використання соціального конструкціонізму як вищого рівня методології психолінгвістики, на перший погляд, може хибно видаватись дещо суперечливим до основної сутності психолінгвістики, адже остання походить від математичних (достатньо точних і достовірних) моделей теорії інформації. Однак у класичному варіанті вітчизняної психолінгвістики завжди поєднувалися класичний (природничо-науковий) підхід до дослідження мовленнєвої діяльності, фізіологічним субстратом якої є мозок, та некласичний (гуманітарний) і посткласичний підходи, які розглядають індивідуальне мовлення як засіб конструювання навколишньої дійсності та міжособистісних відносин в актуальних ситуаціях взаємодії людини, а також як засіб породження соціальних явищ, що конвенційно закріплюються з допомогою мови. Слід зазначити, що психолінгвістичний інструментарій дає змогу здійснювати серйозну експериментальну діагностику завдяки наявності точних методів дослідження, тим самим створюючи ґрунт для повноцінного поєднання класичних і неокласичних підходів.

Важливими конструктами у сучасній психолінгвістиці з погляду соціального конструкціонізму вважаємо мовленнєві стилі, які відіграють основоположну роль у творенні міжособистісної взаємодії у мікро- і макро-соціальних середовищах. Таким чином, до **основних завдань** цієї праці належать, операціоналізація поняття мовленнєвого стилю на теоретичному і емпіричному рівнях як важливого конструкту нової парадигми психолінгвістики – соціального конструкціонізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовні стилі є широко досліджуваним феноменом у сучасній зарубіжній психолінгвістиці. У дослідженні групи вчених на чолі з А. Гонзалесом мовний стиль визначається як несвідома вербальна координація, яка дає змогу встановити ефективну

міжособистісну взаємодію [12]. Науковці пропонують діагностичний вимір цього конструкту, який отримав назву перетину мовних стилів (language style matching), і визначається ступенем збігу мовних одиниць комунікантів протягом їхньої взаємодії. За основу таких мовних одиниць беруться службові слова.

Вибір саме службових слів пояснюється тим, що вони визначаються ситуацією комунікації, конкретним контекстом, тоді як значення повнозначних слів часто є позаконтекстними. Окрім цього вибір службових слів часто є автоматичним і передбачає наявність спільних знань у мовців. Так, наприклад, використання особового займенника *він* у реченні: *Він придбав книгу* передбачає імпліцитне конвенційне знання між співрозмовниками про особу суб'єкта. Така прив'язаність службових слів до спільних знань мовців дала змогу зіставити ступінь перетину у використанні цих слів із динамікою малих груп, лідерством, феноменом правди і обману, міжособистісними відносинами у сімейних подружжях, романтичними і дружніми стосунками, а також встановити їхній позитивний взаємозв'язок [12; 13; 14].

Таким чином, з позиції соціального конструкціонізму та за результатами зарубіжних досліджень можемо стверджувати, що мовні стилі, з одного боку, виражають подібність у комунікації шляхом використання однакових службових слів, а з іншого – за умов їх перетину одночасно конструюють і виражають гармонійні міжособистісні відносини між людьми.

Важливим завданням залишається операціоналізація поняття мовленнєвого стилю, який на протигагу мовному, не отримав висвітлення у науковій літературі, водночас видається нам вкрай важливим через сутність мовлення як виразника індивідуальної психіки. Тлумачення мовленнєвого стилю у нашому дослідженні пов'язується із природою мовлення, що висвітлена у працях Т.В.Ахутіної, Л.С.Виготського, О.О.Леонтьєва, О.М. Леонтьєва, О.Р. Лурія та ін.. [2; 3; 9; 10].

З цієї позиції мовлення нерозривно пов'язано з усіма пізнавальними процесами людини, належить до вищих психічних функцій особистості, і реалізується через мовленнєво-мисленнєву діяльність, одиницею якої є значення слова. Фактично прихована і потаємна психіка людини набуває явності завдяки мовленню, яке опосередковує її, та поділяючи з нею внутрішню форму, згодом реалізується у зовнішній потік. Така природа мовлення зумовлює його дослідження не лише заради самого себе як засобу поєднання людини зі світом, а й для вивчення внутрішньої психічної організації особистості.

Описуючи мовленнєво-мисленнєву діяльність Л.С. Виготський наголошує на тому, що вона виходить з мотиву, що породжує думку, далі реалізується у внутрішньому слові, яке оформлює цю думку, згодом встановлює значення слів і виражається в останніх [3]. Важливою є ідея про те, що фіксування думки відбувається у мовних значеннях, які вбираючи у себе цілісну ситуацію, мають статус смислу на рівні окремої особистості. Відтак, якщо мовні значення мають спільну природу і є відносно інваріантними у конкретному соціально-культурному просторі, смисли є унікальними і породжуються як специфікою ситуації, так і психічними особливостями особистості у сукупності з її життєвим досвідом. Виходячи з цього, мовленнєві стилі можемо визначити як своєрідні способи обробки вербальної інформації на етапах її сприймання і породження у процесі взаємодії особистості із соціальним світом. Обґрунтованість такого

визначення підтверджується такими чинниками. По-перше, запропоноване визначення узгоджується із розумінням пізнавальних стилів загалом: як індивідуально-специфічних способів вивчення (сприймання і конструювання) реальності. По-друге, на протизагуг мовленнєвим здібностям, вони роблять акцент радше на домінуючих способах функціонування мовленнєвої діяльності, ніж на її ефективності. По-третє, мовленнєві стилі узгоджуються із природою мовлення, до основних етапів якого належать сприймання і породження. По-четверте, мовленнєві стилі можуть бути виражені як цілісні континууми, що означаються протилежними полюсами.

Важливим є також питання стосовно доцільності виокремлення мовних і мовленнєвих стилів. На нашу думку, описані вище стилі є мовленнєвими, адже вони реалізуються у мовленнєвій діяльності мовців, а також координують її як на автоматизованому, так і усвідомленому рівні. Окрім цього поняття мовних стилів у вітчизняній літературі є прив'язаним до стилістики мови і визначає жанрову специфіку текстів. Таким чином, у нашому дослідженні ми оперуватимемо єдиним поняттям мовленнєвого стилю, яке характеризується чіткими критеріями. До таких критеріїв, на нашу думку, належать: ступінь усвідомлення у сприйманні і породженні вербальної інформації; зосередженість на новизні/відомості інформації; сила/слабкість зв'язності мовлення, що означає ступінь складності його сприйняття. Розглянемо виділені стилі відповідно до цих критеріїв більш докладно.

За ступенем усвідомлення мовленнєві стилі можуть розпадатись на два крайні полюси «усвідомлене-автоматизоване мовлення». Зростання у мовленні співрозмовників збігу однакових службових слів, зокрема особових займенників, свідчить про наближення до полюсу автоматизованості і несвідомої координації вербальної взаємодії, тоді як переважання перетину однакових іменників і дієслів свідчить про усвідомлену координацію мовленнєвої взаємодії.

У визначенні зосередженості на новизні/відомості інформації як полюсів мовленнєвого стилю ми виходимо із розуміння думки і мовлення Л.С. Виготським, за яким провідного значення у мовленнєвому мисленні набуває новий аспект будь-якої ситуації, внаслідок чого означення цього нового аспекту у вигляді предикату є основним фокусом у сприйманні вербальної інформації. Т.В.Ахутіна ґрунтовно розглядає переміщення фокусу уваги у термінах топик (відома інформація) і комент (нова інформація, на яку потрапляє фокус) [2]. Основоположник когнітивної граматики Р.Ленекер виділяє «первинні концепти» у вигляді об'єкта і руху, серед яких об'єкт слугує фігурою, а його рух чи стан – траєкторію [15]. На думку Т. ван Дейка, у вербальній інформації існують два фокуси і відповідно феномен «біфокальності», у якому провідного значення набуває спочатку когнітивний фокус (реципієнт пізнає об'єкт у різних іпостасях), а згодом комунікативний чи прагматичний, оскільки повідомляє про те, що відбувається з об'єктом [6]. Подібні феномени у мовознавстві також оформлюються у поняття «тема-рема», а у гештальтпсихології «фігура-тло».

Реалізація принципу біфокальності у психолінгвістичних дослідженнях ґрунтовно проаналізовано нами у попередніх працях [7]. У цьому контексті неабиякої значущості набуває мовне вираження «первинних концептів», серед яких об'єкт, топик, тема, когнітивний фокус, невизначеність ситуації задається

іменником або іменниковою групою, тоді як рух/стан, рема, комент, предикат, новизна ситуації виражається дієсловом. Відповідно якісний і кількісний аналіз іменників і дієслів мовців дає змогу встановити особливості їх усвідомленої координації засобами мови, яка спрямована на конструювання міжособистісної взаємодії. Прив'язаність іменників і дієслів до конкретної ситуації, що трансформує їхнє мовне значення у смисли, чітко відрізняє їх від службових слів, які оперують лише мовним (а не смисловим) значенням і ґрунтуються не стільки на ситуації, як на спільних знаннях співрозмовників. Відтак, збільшення перетину однакових дієслів між співрозмовниками свідчить про зосередженість на новій інформації, тоді як динаміка збігу іменників говорить про акцент на відомій і релевантній до ситуації інформації.

Ступінь складності сприйняття інформації може бути виражена такими протилежними полюсами мовленнєвого стилю як «сила-слабкість зв'язності мовлення». Сила зв'язності мовлення визначається глибиною когезії тексту, коефіцієнтом складності сприйняття і розуміння, індексом читабельності і т.ін. [7]. Мовленнєвий стиль за такими полюсами по-іншому виявлятиметься у різних формах спілкування: міжособистісному, діловому, професійному тощо. Зрозуміло, що чим більш зв'язаним є мовлення, тим легше воно для сприйняття.

Процедура і результати емпіричного дослідження. Для операціоналізації поняття мовленнєвих стилів на емпіричному рівні було реалізовано процедуру дослідження, яка містила п'ять послідовних етапів. На першому етапі було відібрано 30 серед 100 проаналізованих інтерв'ю відомих політичних діячів для визначення мовленнєвих стилів у межах російськомовного діалогічного мовлення. Критеріями відбору слугували російська мова, приблизно однаковий обсяг фактичного матеріалу (в середньому 3000 слів), стать (чоловіки і жінки), професійна приналежність (сфера політикуму), віковий діапазон (період дорослості). У дослідженні використовувалися кілька (від 3 до 5) інтерв'ю з такими політичними діячами, як М.Азаров, В.Янукович, В.Христенко, П.Симоненко, В.Семиноженко, О.Тягнибок, М.Сальє, С.Львовичкін, О.Кашин, В.Лановий, В. Джарти.

На другому етапі здійснювалося емпіричне дослідження мовленнєвих стилів співрозмовників шляхом кількісного визначення використання ними однакових слів – різних частин мови.

Мовленнєвий стиль за полюсами «усвідомленість-автоматизованість» визначався з допомогою коефіцієнта перетину службових слів (КПС) інтерв'юєра і реципієнта як показника несвідомої вербальної координації, що забезпечує ефективну міжособистісну взаємодію співрозмовників. Тяжіння мовленнєвого стилю до одного з полюсів визначалося за формулою, запропованою А. Гонзалесом (на прикладі прийменників):

$$КПС_{\text{прийменники}} = 1 - \frac{(|\text{прийменники}_1 - \text{прийменники}_2|)}{(\text{прийменники}_1 + \text{прийменники}_2 + 0.0001)},$$

де прийменники₁ означають відсоток прийменників у мовленні першого мовця, прийменники₂ відсоток прийменників у мовленні другого мовця [12].

За такою формулою визначалися усі види службових слів: особові займенники, безособові займенники, сполучники, прийменники, а також службові слова загалом. Зростання КПС свідчить про вираження полюсу автоматизованості в мовленнєвому стилі, зменшення соціальної дистанції, наявність спільних знань і ефективність міжособистісної взаємодії загалом.

На третьому етапі здійснювалося дослідження мовленнєвих стилів за полюсами зосередженості на новизні/відомості інформації шляхом визначення коефіцієнту перетину найчастотніших іменників та дієслів, які одночасно використовувалися у мовленні обох співрозмовників. Коефіцієнти перетину визначалися за аналогічною формулою окремо для іменників і дієслів, а також для цих частин мови разом. Зростання коефіцієнту перетину іменників (КПІ) свідчить про тяжіння мовленнєвого стилю до полюсу породження відомої інформації, а збільшення коефіцієнту перетину дієслів (КПД) – до полюсу зосередженості на новій інформації. На четвертому етапі здійснювалася вивчення мовленнєвого стилю за полюсами сили/слабкості зв'язності мовлення. Міра тяжіння до одного з цих полюсів визначалася динамікою коефіцієнту глибини зв'язності тексту. Чи вищим є цей коефіцієнт, тим легшим для сприйняття є мовлення співрозмовників.

Аналіз текстів інтерв'ю здійснювався з допомогою програмного забезпечення для аналізу текстів TEXTANZ. Ця програма окрім статистичних даних стосовно різних частин мови також пропонує такі текстові кількісні показники, як кількість слів, середній розмір речення, середня довжина слова, кількість речень, лексична різноманітність, глибина зв'язності (легкість сприймання). Для визначення кореляційних зв'язків між різними полюсами мовленнєвих стилів було використано процедуру кореляційного аналізу програмного забезпечення SPSS.

Результати кореляційного аналізу з допомогою коефіцієнту Пірсона свідчать про те, що існує показник негативного кореляційного зв'язку ($r=-0,786$, $p<0,01$) між КПС та КПІ, а також показник позитивного кореляційного зв'язку ($r=0,486$, $p<0,05$) між КПС та КПД. Такі показники свідчать про те, що яскраве вираження мовленнєвого стилю за полюсом автоматизованості як характеристика неусвідомленої вербальної координації та ефективної міжособистісної взаємодії загалом пов'язане з полюсом зосередженості на новизні інформації. Відтак, зростання кількості однакових службових слів у мовленні співрозмовників супроводжується потоком нової інформації, інакше кажучи, збільшенням інформативності мовлення.

Встановлено також значущі позитивні кореляційні зв'язки між полюсом сили зв'язності мовлення (легкості сприймання інформації) і коефіцієнтами перетину приєднання ($r=0,968$, $p<0,001$) і сполучників ($r=0,708$, $p<0,01$), які виражають зв'язки між різними фрагментами дійсності. Ці дані узгоджуються з думкою Д. Блейкмор про провідну роль процедурної інформації для ефективної комунікації [11]. Адже саме процедурна інформація, що міститься у приєднаннях і сполучниках, обмежує кількість можливих умовиводів, що витікають з концептуальної інформації, закладеної у повідомлення. Водночас встановлено негативний кореляційний зв'язок між силою зв'язності мовлення і КПД ($r=-0,645$, $p<0,01$), що очевидно пов'язано зі статусом дієслів як носіїв нової інформації. Окрім того встановлено позитивний кореляційний зв'язок ($r=-0,711$, $p<0,01$) між силою зв'язності мовлення і КПІ як носіями відносно відомої і релевантної до ситуації інформації. Інакше кажучи, полюс мовленнєвого стилю «сила зв'язного мовлення» взаємопов'язаний з полюсом «зосередженість на відомій інформації».

Аналіз результатів дослідження поняття мовленнєвих стилів на

теоретичному і емпіричному рівнях дав змогу дійти таких **висновків**. Мовленнєві стилі є важливими конструктами сучасної психолінгвістики, методології якої торкнувся соціальний конструкціонізм. Мовленнєві стилі мають власний теоретичний і експериментально-діагностичний діапазон, що зумовлює доцільність їх використання для комплексного вивчення міжособистісної взаємодії у різних життєвих ситуаціях: побутових, професійних, терапевтичних, суспільних тощо. Вважаємо перспективним розширення класифікації мовленнєвих стилів шляхом вивчення пауз у мовленні, специфіки переривання у діалозі, а також ґрунтовне вивчення мовленнєвих стилів у різних видах дискурсивних практик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Проблема языка в социальной психологии // Психология, лингвистика и междисциплинарные связи: Сборник научных работ к 70-летию со дня рождения А. А. Леонтьева / Под ред. Т.В. Ахутиной, Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2008. – С. 138 – 162.
2. Ахутина Т.В. Модель порождения речи Леонтьева-Рябовой: 1967- 2005 // Психология, лингвистика и междисциплинарные связи: Сборник научных работ к 70-летию со дня рождения А. А. Леонтьева / Под ред. Т.В. Ахутиной, Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2008. – С. 79 – 105.
3. Брудный А.А. Коммуникация: существования и сущность // Психология, лингвистика и междисциплинарные связи: Сборник научных работ к 70-летию со дня рождения А. А. Леонтьева / Под ред. Т.В. Ахутиной, Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2008. – С. 162 – 173.
4. Выготский Л.С. Мышления и речь / Л.С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
5. Гуревич А.Я. Представления о времени в средневековой Европе // История и психология. – М.: Наука, 1091. – С. 159 – 198.
6. Дейк Т.А. ван. Язык. Понимание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
7. Засекина Л.В., Засекін С.В. Вступ до психолінгвістики: Навчальний посібник / Л.В. Засекина, С.В. Засекін. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2002. – 168 с.
8. Засекина Л.В., Засекін С.В. Психолінгвістична діагностика: Навчальний посібник / Л.В. Засекина, С.В. Засекін. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. Нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 188 с.
9. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики / А.А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
10. Лурия А.Р. Лекции по общей психологии / А.Р. Лурия. – СПб.: Питер, 2004. – 320 с.
11. Blakemore, D. Are apposition markers discourse markers? // Journal of Linguistics. – 1996. – Vol. 32, No 2. – P. 325–347.
12. Gonzales, A.L., Hancock, J.T., & Pennebaker, J.W. Language style matching as a predictor of social dynamics in small groups// Communications Research. – 2010. – Vol. 31. – P. 3 – 19.
13. Ireland, M.E., & Pennebaker, J.W. Language style matching in writing: Synchrony in essays, correspondence, and poetry // Journal of Personality and Social Psychology. – 2010. – Vol. 99. – P. 549 – 571.
14. Ireland, M.E., Slatcher, R.B., Eastwick, P.W., Scissors, L.E., Finkel, E.J., Pennebaker, J.W. Language style matching predicts relationship initiation and stability // Psychological Science: Research, Theory and Application in Psychology and Related Sciences. A Journal of the Association of Psychological Science. – 2011. – Vol. 22 – P. 39 – 45.
15. Langacker, R.W. Grammar and conceptualization. – Berlin; N.Y.: Mouton de Gruyter, 2000. – 427 p.